

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Olga_shaf@ua.fm

МАСКУЛІННА ТАКТИКА АГРЕСІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ РАДЯНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ 20–40-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Постановка проблеми. Експериментальні напрями вітчизняного літературознавства – гендерні та психоаналітичні студії – часто виступають як «партнери» в комплексному розгляді антропологічної проблематики в літературі, що не дивно з огляду на психічне (а не лише соціальне) підґрунтя гендерної сегрегації. Гендерно-психологічний підхід до літератури має у фокусі маскулінні/фемініні аспекти поетики та техніки письма. Одним з чільних диферентів маскулінного художнього мислення є трансляція агресії, що становить ледь не стильову закономірність української радянської поезії 1920–1940-х років. Однак не лише тема збройної боротьби Першої світової й громадянської війн, визвольних змагань та Другої світової визначає емоційну доміную агресії у радянській літературі. Непримирима позиція ліричного суб'єкта до (ідеологічних) супротивників кореспондує з життєвим профілем маскулінного психотипу, з одного боку, та має соціально-політичний «карт-бланш» – з іншого. Становлять науковий інтерес соціальні та/чи психологічні мотивації агресивно-садистської позиції суб'єкта лірики цієї доби до Іншого, до світу, до власної персони, а також тактика її вираження в тексті. Розв'язання кола поставлених проблем допоможе об'єктивно окреслити риси маскулінної художньої свідомості, що розширить інтерпретаційне поле вітчизняного літературознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіка маскулінної агресії потрапляє в наукове поле зору гендерної психології та гендерної соціології, де стверджується, що дозвіл/сміливість демонструвати агресивні імпульси мають переважно чоловіки як доказ сили й зверхності, як прояв гендерногрупового суперництва [7, с. 197, 208], як компенсація страху, вираз якого для маскулінності табуований [6, с. 376]. Фрустрація, ворожість до батьків закладають підвалини агресії за психоаналізом.

Намір С. Павличко системно дослідити агресію в українській літературі, на жаль, не вдалося реалізувати. Поставлених нею завдань частково торкається В. Агеєва в статті «Психоаналіз соцреалізму: лірика Максима Рильського періоду зламу» (2009), фіксуючи, окрім іншого, зв'язок мотивів помсти, руйнації, нищення з вимогами політичної кон'юнктури. Д. Демехіна в статті «Українська дияволяда: етимологізаційний аспект» (2010) підходить до розгляду теми насильства в літературі з позицій генеалогії зла, оминаючи гендерні засади його текстуальної репрезентації. Загалом указана тема ще не перебувала у фокусі українського літературознавства. **Мета роботи** – розгляд специфіки втілення в українській радянській поезії 1920–1940-х років переживання агресії як маскулінної тактики письма.

Основний виклад матеріалу. Розрізняють поняття агресії та гніву ворожості, агресивності, хоча в ліричному тексті це розмежування є досить умовним,¹ бо деструктивна дія (яка лише й визначається як агресія) представлена здебільшого в майбутньому чи минулому модусі як спогад чи намір. Агресією вважаємо вираз деструктивної реакції ліричного суб'єкта на дійсність (Іншого, світ, себе), супутниками якої є гнів, ненависть, зневага, огида, а також біль, страх, розпач. Поширеною в соціальній психології є фрустраційна версія агресії, що здебільшого є т. зв. «емоційною», або імпульсивною, неконтрольованою, спонтанною, націленою на завдання шкоди жертві [2, с. 20–23]. Саме такий вид агресії переважно знаходить ліричне вираження.

Варто конкретизувати соціальні та психічні стимули агресії в маскулінному психотипі, і, відповідно, художньому мисленні. Легітимізує демонстрацію агресії в маскулінній свідомості патріархатна концентрація влади в чоловічих руках і пряма залежність маскулінної ідентифікації від здатності здобути/утримати лідерські позиції. Агресивність, безкомпромісність, твердість характеру – константні якості гегемонної маскулінності, що виявляються в ситуаціях інтра- та міжгрупового змагання за блага та право (владу) їх розподіляти, в утвердженні фізичної та моральної переваги над суперником [7, с. 208].

Психічні стимули агресії закорінені в стосунки матері та дитини, що, на думку деяких учених (Дж. Рейнгольд, С. Фанті та ін.), є засадничо конфліктогенними й формують тривожно-депресивну доміную свідомості, виражену в страху смерті й компенсаторній агресивності. Ці загальностатеві передумови її розвитку доповнюються едиповою психосимптоматикою: у маскулінному психотипі формується суперницько-вороже ставлення до фігури батька (що може змінюватися/співіснувати з любовно-субординаційними устремліннями до нього) та нагнітатися вороже ставлення до матері у разі фрустрації лібідозного потягу, неможливості сепарації від неї задля ідентифікації з батьком. Чим сильніша ворожість до батьківських фігур, тим більший страх розплати, сильніше відчуття провини перед ними й відповідно агресивніше «самобичування» впритул до самодеструкції. Культурне табу на трансляцію ворожості до батьків змушувало митців кодувати в тексті агресивні емоції, перенаправляти їх в позаперсональне русло.

¹ Гнів визначають як породжену негативними обставинами емоційну експресію, що може бути безадресною, ворожість – як негативну установку щодо конкретного об'єкта, а агресивність – як готовність до агресії [2, с. 29–31].

Вирішальний вплив на формування маскулінного національного психотипу, зокрема його агресивності, має фактор колоніальності. Через безсилля чинити опір сильнішому Іншому (Лихому Батьку) та порятувати від наруги материнську фігуру України національний суб'єкт демаскулінується («каструється»), отже, втрачає «право» на агресію в зовнішній сфері, зате може її компенсаторно посити в приватній, творчій або обернути на себе. Колоніальна перспектива колоніальної маскуліності дає дозвіл на агресію до колишніх «своїх», тепер «інших», «чужих».² В. Агеева зазначає, що «мотиви помсти, руйнації, нищення <...> зазвучали потужніше, в унісон з політичною кон'юнктурою» [1, с. 12]. Більше того, ця кон'юнктура вимагала від «своїх» поетів агресивного тону. Отже, на вияв агресії в українській радянській поезії 1920–1940-х впливали такі чинники: а) соціальний (у часи воєнного протистояння непримиримість до ворогів є закономірною, як і тип безкомпромисного, вольового, суворого, мужнього – й агресивного – бійця, як-от у В. Еллана-Блакитного: «Агітатор, вояк і трибун – / Поет робітничих комун» («Привіт Дем'янові»)); б) колоніальний (агресія актуалізується в боротьбі з імперським чужинцем, а в разі поразки віддається йому «на службу» або скеровується на себе й національний світ); в) індивідуальний (психічна схильність до агресії продукує активнішу реакцію на зовнішні провокації).

Серед представників української радянської поезії 1920–1940-х до поезики агресії схильні переважно ті митці, хто добровільно чи через тиск підносив більшовицьку ідеологію, зокрема й через: а) особистий досвід воєнних дій (В. Еллан-Блакитний, В. Чумак, Д. Фальківський, В. Сосюра та ін.); б) романтизацію революційного терору (В. Чумак, О. Влизько); в) казенний ентузіазм боротьби з класовим ворогом на замовлення партії (П. Тичина, М. Рильський, М. Бажан, В. Сосюра та ін.); г) самодеструктивний страх й безсилля (В. Сосюра, М. Бажан); е) пафос визволення від зовнішнього ворога³ (П. Тичина, М. Рильський, М. Бажан та багато інших). У поезії цих діячів есплікується агресія як ресентимент та реванш, автодеструктивна агресія та ідеологічно задана агресія.

Агресія ресентименту та реваншу (помсти) часто є морально виправданою, особливо коли стосується відновлення не індивідуальної, а суспільної справедливості⁴. У поезії революції й громадянської війни боротьбою з класовим/політичним ворогом умотивовані не лише агресивні інтонації й заклики, як-от: «Встань, народе зраджений, як один устань: <...> Блисками пожежами / Небо обмережимо» (із «Червоного заспіву» В. Чумака [10, с. 6]), а й терор: «Ми носимо в грудях ненависти море, – / <...> ми гімни тобі заплели, / червоний тероре!» [10, с. 7], «І треба крові!.. Крові, / Щоб спалахнула пристрасно-п'яно... / Щоб прапор шовковий / Розіллявся вогняно...» (В. Еллана-Блакитний «Тупого болю» [4, с. 70]). Якщо для поетів – безпосередніх учасників революції романтично-героїчний пафос збройної боротьби за інтереси трудящих виправданий щирістю їхніх переконань, то в молодшого за них О. Влизька непримиренність до «класового ворога» «підігріта» радянською пропагандою. Її вплив в «Ультиматумі», «Загрозливому марші» зі збірки «Моє ударне»⁵ спрямовує агресивну риторичку й навіть погрози проти всіх інакомислячих згідно з пропагандистськими «ярликами» – «махри», «обивателя» («хахля») й под.: «СВУ і «Партія промислова», / сволоч одна – не стісняйся слова! / Відповідь – їм – розстріл» [3, с. 10]. У рефрені «Загрозливого маршу» – «Гартуй оборону!» – тоталітарний терор «прикрито» начебто необхідністю захисту. Агресивне завзяття в текстах цієї збірки О. Влизька не силуване, однак зомбоване масовою пропагандою того часу.

У поезії учасників громадянської війни В. Сосюри та Д. Фальківського реваншистська агресія має інші стимули: азарт «класової боротьби», розпалений під час революційно-воєнного перевороту, закономірно переходить у розчарування, ненависть (і приховану заздрість) до тих, хто краще влаштувався в постреволуційному світі, ніж «вершители революції». У вірші «Ех!.. І вдарило кляте життя...» Д. Фальківського ненависть автобіографічного ліричного Я, здоров'я якого зламане службою в ЧК, а життя от-от завершиться, звернена до обивателя з «пикою рум'яною, пухкою», який, благополучно відсидівши гарячі часи, з упровадженням непу повертається на панівні позиції. Емоційний вибух образи й ненависті за несправедливість і зневагу провокує в наратора бажання вбивства: «Тільки іноді знов у Чека / Послужить заманеться мені. <...> / тому, що радий від душі / Розстрілять ненажерливий непу» [9, с. 49]. Ці почуття знайомі й ліричному героєві поезії 20-х років В. Сосюри: «...я б нагана знову взяв / і стріляв би в кожні жирні очі, / в кожну шляпку і в манто стріляв...» («Місто» [8, с. 102]). У текстах обох поетів ліричний герой, не соромлячись, говорить про своє «бойове минуле», а саме погроми, терор, бандитизм (беззаперечне свідчення справжніх методів більшовицької революції!): «Саботаж – учасників змов / Я розстрілював сотнями в ряд...» (Д. Фальківський [9, с. 47]), «...ночами з «нагана» / Встромляв я у скроні набой» (Д. Фальківський з «Казки» [9, с. 101]), «О, скільки, скільки біля муру / таких, як ти, я розстріляв!» (В. Сосюра «Любов»

² О. Забужко окреслює «екзистенційну пастку» колоніального чоловіка, який в окресленому виборі між асиміляцією з імперською «мужністю» та «національним патріотизмом» може обрати лише один з двох «синівських сценаріїв»: за типом «сержанта» – чоловік долучається до структур імперської влади й стає на службу її агресивної політики, та за типом «байстріюка» – тоді маргіналізується, болючо реагує на наругу над матір'ю-землею як «ображений син», його притлумлена агресія часто виражена в зневазі до неї, до себе [5, с. 164–167].

³ Зовнішнім ворогом у текстах українських радянських поетів до Другої світової війни була західна буржуазія, еміграція, а під час і після – фашизм. В. Агеева та інші дослідники творчості, зокрема названих поетів цієї доби, підозрюють, що за гнівними відозвами до гітлерівців чи інших загарбників часом проглядають агресивні випадки на адресу радянського тоталітаризму.

⁴ Одним з перших у новій українській літературі таку стратегію агресії втілює Т. Шевченко в «Гайдамаках», хоча вже сучасні йому критики помічали «кровожерливість» його героїв, яку складно виправдати національною та релігійною образою.

⁵ Відомо, що поезії цієї збірки О. Влизька написані протягом «штормової тридцятиденки», оголошеної наприкінці 1930 року через загрозу зриву виконання планів другої п'ятирічки. В організованій, зокрема й серед органів преси, кампанії (показові созмагання серед культурно-мистецьких організацій Києва та письменників) узяв активну участь і О. Влизько, який писав поезії на теми найзлюбоденніших газетних публікацій, доводячи в такий спосіб свій ударний ентузіазм (з передмови до зб. «Моє ударне» [3, с. 5]). Авторів йшлося про те, щоб підкреслити ідеологічну заданість цих поезій, «поставити свій талант на службу соціалізму».

[8, с. 191]). Якщо не хизування своєю «завзятістю», то самовдоволення – передусім від влади над людськими життями – у цих рядках таки відчувається. Парадокс у тому, що ледь не всі «співці революції» до 1917 року писали «ніжнотонну» лірику. Тогочасна жорстока реальність, як видно, пробудила в цих поетів «тваринний» інстинкт агресії (невипадкова метафора-концепт звіра в поезії перших десятиліть минулого століття), докорінно змінюючи їхнє письмо.

У поезії революційної доби відданість більшовизму вимагала національного зречення, що кореспондувало із синівськими деструктивними інтенціями до материнської фігури України, але й дисонувало з любовно-репараційними устремліннями до неї. «Компроміс» було знайдено в поляризації образу України на «погану», тобто «стару» – козацьку, буржуазну, словом, «націоналістичну», та «хорошу» – «пролетарсько-робітничу». Такий «обхідний маневр» давав змогу виплеснути й лібідозну, й деструктивну психічну енергію національного сина, що стрімко «здобував мужність» на полях війни й змушений був ідентифікуватися з «батьківським» силовим (радянська влада) началом. Вірне жертвенне служіння Україні ліричного героя однойменної поезії в прозі В. Еллана-Блакитного («Тобі, Україно моя, і перший мій подих, і подих останній тобі» [4, с. 50]) не заважає йому ненавидіти минуле краю, яке тяжіє над ним як «хрест», «нестерпимий тягар» провини (на глибшому рівні рефлексії – це «материнський світ», який «не відпускає»), що провокує деструктивні наміри щодо нього: «Церкви старовинні – в повітря! / Вишневі садки – під сокиру! / Прорвати Карпати тунелем! / Динамітом – пороги Дніпрові!» [4, с. 51]. Ліричний герой В. Сосюри переживає таку саму «роздвоєність» і ненавидить Україну за недостатню модернізацію – над нею ще «висне імла» («Моя Україна»). У його поезії «Юніє» протиставлені «молода і робоча» більшовицька УСРР та «жовто-блакитна» Україна – «проклята», «куркулька», яка без жалю «страчена» – «мозок на клоччя / і сиве волосся в крові». Оповідач волів би ще більших тортур для неї, його матеревбивча ненависть («Я трупа ударив у зуби / носком...» [8, с. 237]) раціоналізована по-реваншистськи її «нелюбов'ю», мовляв, вона нічого не дала своєму сину.

Наснажена ненавистю до фашизму українська радянська поезія часів Другої світової війни стимулювалася водночас національно-патріотичними почуттями (на короткий час їхній вираз був дозволений) та державно-партійним запитом. Фашизм у багатьох текстах став «громовідводом» довго стримуваної агресії до тоталітарно-імперського СРСР. (Під)свідоме «розфокусування» об'єкта агресії (під узагальненим «фашизм» малася на увазі антилюдяна нищівна сила, якою була й КІРС) зумовлювало конкретизацію в них не реваншу, а кривди, завданої народу. У поезії П. Тичини, яка й до 1940-х років була перенасичена сценами катування, гвалту, смерті, страхиття фашизму відтворені з ледь не маніакальною деталізацією, яку навіть тематика війни не цілком виправдовує: фашист наступає жінці на груди, скручує руки («За землю радянську»), відрізають пальці, відрубують ноги катованому вояку («Він не сказав ні слова»), закопани живцем з-під землі кричать («Весна»), спалені, повішені, посаджені на палю селяни волають про помсту («Сирітка»). Маскулінній техніці загалом більше властива нарацізація деструкції, катування та руйнації під впливом маскулінної кастраційної тривоги. Садистські мотиви в художньому мисленні П. Тичини міг спричинити і його параноїдальний страх репресій.

Агресія назовні «запускає» (за законом таліону) саморуйнівні інтенції. **Автодеструктивну агресію** в поезії вказаного періоду транслюють картини власної смерті, зокрема й насильницької, через розстріл у В. Сосюри: «А мені судилось / розстрілять себе», «Од нагана / в рот – огонь» («Лан і луни...» [8, с. 144, 145]), «Тільки постріл... і мозок – на клоччя / і волосся, і кров на стіні... / От чому я минулої ночі / за Єсеніним плакав у сні» («Ну, прощай...» [8, с. 160]).⁶ «Спокутує» зовнішню агресію самодеструкцією й ліричний герой Д. Фальківського: у його «сповіді чекіста» (Ю. Ковалів) гіркота, «біль серця», знецінення прожитого життя («...здохну подорожнім, / Як прибудна сука під чужим вікном» («Одшуміло літо...» [9, с. 35]) свідчать про розкаяння в учиненому («І як зійде кривий молодик...», «В степу коса збиває роси...», «А він стояв тоді понуро...»). Автодеструктивна агресія часто виражена в поезіях цього періоду опосередковано – у проєкції на світ, який постає мертвотним, скаліченим. Стану світу стосуються експресами болю, страждань, мотиви поранення й страти, образи крові, трупів: «над жовклим трупом мертвої тополі» (Д. Фальківський), «днів моїх роздертих, розп'ятих днів» (Д. Фальківський), «Жахтить земля, жахтить іржа і пил, / Як жар фурункулу чи виразка трахоми, / І сонце над усім – як вибух плям і стріл» (М. Бажан) і под. Треба сказати, що переживання катастрофізму світу в ліриці Є. Плужника, Т. Осьмачки, П. Филиповича та ін. «попутників», як їх почали називали на зламі 1920–1930-х, теж постає через танатально-деструктивну образність, але без агресії.

Революційні «погромницькі» інтонації, підсилені казенним оптимізмом, завзяттям, непримиренною ворожістю до політичних опонентів, наміром кардинального «перекроєння» світу й безжальністю до його «колишніх» цінностей, закріпилися як «кліше» радянської соцреалістичної поезії 1930–40-х років. Ця **ідеологічно задана агресія** скеровувала радянську офіційну поезію в маскулінне поле передусім тотальним контролем над масами (що підтверджує думку О. Забужко про концентрацію маскулінної «потенції» в руках радянської партноменклатури [5, с. 158–159]). Отже, радянська поезія мала транслювати «маскулінну снагу» КІРС і відповідно експлуатувати (часто відверто демонстративно) маскулінну техніку письма. Гнівне шельмування

⁶ У багатьох поезіях зі збірки «Поезії» (1930) В. Сосюри мотив самогубства-як-самострати пов'язаний з переживанням (любовної) фрустрації, отже, має глибокі психічні причини, треба думати, витіснену ворожість до материнської фігури. Водночас танатична тривога в його ліричній свідомості зумовлена деструктивним впливом революційної доби, страхом розплати за терор. Відзначений С. Павличко, В. Агєєвою надмір агресії в поезії В. Сосюри, як і пов'язаний з ним страх смерті, стають зрозумілими з біографічної ретроспективи двох невдалих розстрілів та психічної дестабілізації митця [1, с. 13–14].

призначених партією «ворогів», заклики до їхнього винищення на кшталт «Круши гниле і недогниле, / Розлийся повнявою сил: / Червоні заграви спалили / Старого світу небосхил» (М. Рильський «Яскраві барви...»), «всіх панів до 'дної ями, / буржуїв за буржуями / будем, будем бити!» (П. Тичина «Партія веде») стимульовані «позаіндивідуальною» ідеологічною агресією, однак її відкритий шлюз давав змогу радянським митцям 30–40-х ХХ ст. сублімувати уражену тоталітаризмом гідність (чоловічу, національну, людську), виплеснути накопичений гнів безсилля в дозволене русло.

Висновки. Розгляд індивідуальних та соціальних стимулів агресії, пафос якої притаманний українській радянській поезії 1920–1940-х років, виявляє: 1) трансформацію художньої свідомості в бік демонстративної маскулінізації з культом сили, влади над іншим, руйнації; 2) посилення депресивно-(само)деструктивних інтенцій ліричного суб'єкта, який готовий до (само)знищення; 3) мутацію національної маскуліності, яка, обравши з початком репресій колаборацію з імперським Іншим (невпокорена маскуліність уже зійшла на той час з культурної арени), залишилася на субординаційних (немаскулінних) позиціях, але вимушено була рупором «чужої» маскуліності; 4) напруження синівського ставлення ліричного героя до материнської фігури України: від реваншистського й саморятівного «матеревбивства» до переживання завданої їй кривди як любовної репарації. Маскулінна тактика виразу агресії залежно від її мотивації полягає: 1) у трансляції вдовolenня від власного силового потенціалу та водночас страху відплати, підсиленого кастраційною тривожністю; 2) у експлуатації танатально-деструктивної концептосфери не лише в картині соціальної дійсності (що мало історичні підстави), а й світу; 3) у широкому арсеналі вербальної агресії, спрямованої на шельмування, «знищення» інакомислячих.

Література:

1. Агеева В. Психологический анализ соцреализма: лирика Максима Рильского периода злама. *Научные записки НАУКМА*. 2009. Т. 98. *Филологические науки*. С. 11–24.
2. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль. Санкт-Петербург : Прайм – ЕВРОЗНАК, 2001. 512 с.
3. Влизко О. Моє ударне. Харків–Київ : Мистецтво і література, 1931. 77 с.
4. Еллан (Блакитний) В. Поезії / Ред. В. Підпалій, передм. А. Незвідський. Київ : Радянський письменник, 1967. 180 с.
5. Забужко О. Жінка-автор у колоніальній культурі, або знадоба до української гендерної міфології. *Забужко О. Хроніки від Фортінбраса*. Вибрана есеїстика. 4-те вид. Київ : Факт, 2009. С. 152–193.
6. Киммел М. Гендерное общество. Москва : РОССПЭН, 2006. 464 с.
7. Кон И. Мужчина в меняющемся мире. Москва : Время, 2009. 496 с.
8. Сосюра В. Вибрані твори в 2-х томах / М.Г. Жулинський (гол. ред. кол.); вступ. ст. В. Моренця; упоряд., післямов., примітки С. Гальченка. Київ : Наукова думка, 2000. Т. 1. Поетичні твори. 648 с.
9. Фальківський Д. Поезії / Редкол.: В. Біленко та ін.; Упоряд., вступ. ст. прим. Ю.І. Коваліва. Київ : Радянський письменник, 1989. 175 с.
10. Чумак В. Революція: Поезії. Харків, 1920. 16 с.

References:

1. Ageyeva V. (2009). Psihoanaliz socrealizmu: lirika Maksima Rylskogo periodu zlamu [Psychoanalysis of social realism: lyrics of Maksym Rylsky during the breaking period]. *Naukovi zapiski NaUKMa*. T. 98. *Filologichni nauki*. 11–24 [in Ukrainian].
2. Berkovic L. (2001). Agressiya: prichiny, posledstviya i kontrol [Agression: reasons, consequences and control]. *Sankt-Peterburg : Prajm – EVROZNAK*. 512 [in Russian].
3. Vlizko O. (1931). Moye udarne. *Kharkiv–Kyiv : Mistectvo i literatura*. 77 [in Ukrainian].
4. Ellan (Blakitnij) V. Poeziyi (1967). Red. V. Pidpalij, peredm. A. Nezvidskij. *Kyiv : Radyanskij pismennik*, 180 [in Ukrainian].
5. Zabuzhko O. (2009). Zhinka-avtor u kolonialnij kulturi, abo znadobi do ukrayinskoyi gendernoyi mifologiyi. *Zabuzhko O. Hroniki vid Fortinbrasa. Vibrana eseyistika [Woman-author in the colonial culture or attitude to Ukrainian gender mythology. Zabuzhko O. Chronicles from Fortinbras. Selected essayistics]*. 4-te vid. Kiyiv : Fakt. 152–193 [in Ukrainian].
6. Kimmel M. (2006). Gendernoe obshchestvo [Gender society]. *Moskva : ROSSPEN*. 464 [in Russian].
7. Kon I. (2009). Muzhchina v menyayushemsya mire [Man in the changing world]. *Moskva : Vremya*. 496 [in Russian].
8. Sosyura V. (2000). Vibrani tvori v 2-h tomah [Selected works] / M.G. Zhulinskij (gol. red. kol.); vstup. st. V. Morencya; uporyad., pisyamov., primitki S. Galchenka. *Kyiv : Naukova dumka*, T. 1. Poetichni tvori. 648 [in Ukrainian].
9. Falkivskij D. 1989. Poeziyi [Poetry] / Redkol.: V. Bilenko ta in.; Uporyad., vstup. st. prim. Yu.I. Kovaliva. *Kiyiv : Radyanskij pismennik*. 175 [in Ukrainian].
10. Chumak V. Revoluciya: poezii [Revolution: poetry]. *Kharkiv, 1920*. 16 [in Ukrainian].

Анотація

**О. ШАФ. МАСКУЛІННА ТАКТИКА АГРЕСІЇ
В УКРАЇНСЬКІЙ РАДЯНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ 20–40-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті досліджуються гендерно-психологічні аспекти вираження агресії в українській радянській поезії 1920–1940-х років, де пропагувалися більшовицькі ідеї (О. Влизька, В. Еллана-Блакитного, В. Сосюри, П. Тичини, Д. Фальківського, В. Чумака та ін.), а саме: соціально-політичні та колоніально-психологічні виклики національній маскулінності, що втілювалися в деструктивних інтенціях маскулінної художньої свідомості до внутрішніх та зовнішніх «ворогів», до України та власної персони; розглядається типологія агресії та маскулінна техніка її виразу в поетичному тексті.

Ключові слова: агресія, українська радянська поезія 1920–1940-х років, маскулінність, колоніальність, маскулінна техніка письма.

Summary

**O. SHAF. AGGRESSION AS MASCULINE TACTICS
IN THE UKRAINIAN SOVIET POETRY OF 1920–1940TH**

The article deals with the specificity of types and methods of textual implementation of aggressive fillings as masculine poetical tactics in the Ukrainian soviet poetry of 1920–1940th (among all art personalities taken into account, who shared the ideas of socialism-bolshevism: O. Vlysko, V. Ellan-Blakytnyi, V. Sosura, P. Tychnya, D. Falkivskiy, V. Chumak and others). The main methodological strategies chosen in this research are gender and psychological studies. The theoretical base of the work consists of gender sociology, gender psychology, psychoanalysis and uses their achievements of male studies and the reasons of men's behavioral aggressiveness in particular. Aggressive intentions expressed in Ukrainian lyrics signalize the transformation of national masculinity under totalitarian pressure and traumatic experience of the civil war and the revolution (1914–1920). Simultaneously men's aggressiveness as a way of power was encouraged by patriarchal society at all times, such type of aggression was caused also by men's Oedipus's hostility towards own parents. In this work we can underline three kinds of aggressiveness in Ukrainian soviet poetry of 1920–1940th: 1) caused by resentment and requirement of revenge: aggressive fillings were direct to class enemies (exploiters and others, who were not agree with soviet rules), sometimes to the “old” “bourgeois-nationalistic” Ukraine, which had to be destroyed, and to the fascism with the beginning of the Second World War (within this theme poets had a chance to express indirectly their anger at the totalitarian soviet regime); 2) (auto)destructive aggressiveness addressed at own personality and embodied by the suicide or self-flagellation motives were often correlated with fillings of guilt and fear (destructive intentions were also extrapolated towards environment); 3) ideologically aggressiveness was imposed on poets by the Communist Party as an essential element of mass propaganda and internal politics.

Key words: aggressiveness, Ukrainian soviet poetry of 1920–1940th, masculinity, colonialism, masculine technics of writing.